EĞİTİM HUKUKU

Prof. Dr. Yasemin KARAMAN KEPENEKCİ

Dr. Öğr. Üyesi Pelin TAŞKIN

ÖNSÖZ

Eğitim ve hukuk birbiriyle yakından ilişkili iki kavram ve kurumdur. Eğitimin olmadığı bir yerde hukuktan; hukukun olmadığı bir yerde de eğitimden söz edilemez. Bu karşılıklı ilişki, eğitimli olmaları sayesinde toplumu oluşturan bireylerin hukuka uygun davranması ve toplumdaki hukuk kurallarının eğitim kurumlarının işleyişini etkilemesi şeklinde ortaya çıkar. Öte yandan eğitim bir toplumun kalkınmasında rol oynayan en önemli öğelerden biridir. Dolayısıyla eğitime yön veren hukuk kurallarının toplumun şekillenmesinde hayati bir önem taşıdığı söylenebilir. Hukuk sistemi içinde oldukça yeni bir hukuk dalı olarak ortaya çıkan eğitim hukuku, eğitim örgütlerinin işleyişini düzenlemeye amaçlayan hukuk kurallarının eleştirilmesi, değerlendirilmesi, yorumlanması ve tartışılması gibi yollarla bu alandaki kuralların daha iyiye ulaşmasına ve gelişmesine yardımcı olur.

Yurt dışında özellikle de Anglo-Sakson hukuk çevresinde yer alan ABD ve İngiltere gibi ülkelerde eğitim hukuku ve bu hukuk dalının bir uzantısı olan okul hukuku konusunda çok sayıda eserin üretildiği ve bu eserlerde alanın kavramsal ve yasal çerçevesi kadar, alanla ilgili dava örneklerine ve hukuksal sorun niteliği taşıyan örnek olaylara değinildiği dikkati çekmektedir. Aynı çabanın Türkiye için söz konusu olduğu maalesef söylenemez; diğer bir deyişle ülkemizde eğitim hukuku alanında sınırlı sayıda ve dar kapsamlı çalışmaların olduğu ve dolayısıyla çok daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla hem eğitimcilerin hem de hukukçuların eğitim hukuku konusunda bireysel ya da ortak çalışmalar yapmalarında yarar vardır. Bu açıdan bakıldığında bu kitabın alandaki belirtilen boşluğu doldurmayı amaçlayan naçizane bir adım olduğu söylenebilir.

Hukukun her alanında olduğu gibi eğitim hukuku alanında da eserler üretilirken karşılaşılan en büyük sıkıntı, üzerinde çalışılan alana yön veren mevzuatın değişmesidir. Nitekim bu kitabın yazılmaya başlanmasından itibaren milli eğitim mevzuatı kapsamında yer alan bazı kanun ve kanun hükmünde kararnameler ile çok sayıda yönetmelikte çok sık değişiklikler yapılmış ve bu yüzden kitabın bazı bölümleri sil baştan yazılmak zorunda kalınmıştır. Bu tür mevzuat değişikliklerinin devam etmesi beklendiği için kitabın belli aralıklarla güncellenmesi gerekebilir. Ancak baskıya girdiği an itibariyle eğitim mevzuatındaki son durum ve bu son duruma ilişkin değerlendirmeler

kitaba yansıtılmaya çalışılmıştır. Yine de gözden kaçan hususlar konusunda okuyucunun affına sığınılmaktadır.

Kitap başlıca üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar "eğitim hukuku alanındaki temel kavramlar", "eğitim hakkının yasal dayanakları" ve "eğitim paydaşlarının hakları ve sorumlulukları"dır. İlk bölümde giriş niteliğinde eğitim, hukuk ve eğitim hukuku kavramları kendi içinde alt başlıklara ayrılarak ele alınmıştır. İkinci bölümde, önce eğitim hakkı ile ilişkili hak, özgürlük, ödev, insan hakları ve temel haklar ve özgürlükler gibi temel kavramlar genel hatlarıyla ele alınmış; daha sonra eğitim hakkı kavramı ile eğitim hakkının ulusal ve uluslararası yasal dayanakları etraflıca incelenmeye çalışılmıştır. Son bölümde ise başta öğrenci olmak üzere, öğretmen, yönetici, müfettiş ve velilerin hak ve sorumlulukları ilgili mevzuat çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Kitabın yazarları olarak öncelikle akademik hayatımız boyunca ortaya koyduğumuz tüm çalışmalarımızın bu kitabın mayasını oluşturduğunu söyleyebiliriz. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümü Eğitim Hukuku Ana Bilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak uzun yıllar görev yapmış hocalarımız Prof. Dr. Emine Akyüz ile rahmetli Prof. Dr. Esin Konanç hem eğitim hukuku alanındaki belirttiğimiz birikimin oluşmasına katkı sunmuşlar hem bu kitabın yazılmasına ışık tutan pek çok bilimsel çalışmalar üretmişler hem de akademik hayatımıza rehberlik etmişlerdir. Kendilerine bu kitap vesilesiyle en içten teşekkürlerimizi sunuyoruz. Ayrıca eğitim mevzuatının uygulamaya yansımaları konusunda sık sık görüşlerine başvurduğumuz ve adlarını burada sayamadığımız okul müdürlerine, müfettişlere ve uzmanlara da çok teşekkür ediyoruz. Kitabın yazılmasını yakından takip eden ve bu zorlu süreçte büyük bir sabır göstererek bizi destekleyen ailelerimize de çok teşekkür ediyoruz. Bu kitabın bitmesine herhalde en çok onlar sevineceklerdir.

Yazılmasına alandaki akademisyenlerin yoğun talepleri üzerine yıllar önce niyet edildiği halde ancak sonlandırılabilen; eğitimcilere, hukukçulara ve sayıca çok az da olsa eğitim hukukçularına hitap etmek üzere kaleme alınan bu kitabın okuyan herkese faydalı olmasını umuyoruz. Başlangıç niteliği taşıyan kitabın ülkemizde eğitim hukuku alanında gelecekte yapılacak çalışmalara ışık tutmasını diliyoruz. Okuyuculardan gelen değerli eleştiri ve öneriler için şimdiden teşekkür ediyoruz.

Ankara, Şubat 2017
Prof. Dr. Yasemin KARAMAN KEPENEKCİ
Dr. Öğr. Üyesi Pelin TAŞKIN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 5
YAZARLAR HAKKINDA 7
KISALTMALAR 13

BİRİNCİ BÖLÜM
EĞİTİM HUKUKU ALANINDAKİ TEMEL KAVRAMLAR

I. EĞİTİM KAVRAMI 17
A. Eğitimin Toplumsal İşlevleri 19
B. Eğitimin Siyasal İşlevleri 21
C. Eğitimin Ekonomik İşlevleri 22
D. Eğitimin Bireyi Geliştirme İşlevleri 22
II. HUKUK KAVRAMI 23
A. Toplumsal Düzen Kuralları 23
1. Görgü Kuralları 23
2. Gelenek Kuralları 24
3. Ahlak Kuralları 24
4. Din Kuralları 25
5. Hukuk Kuralları 25
B. Hukukun Kaynakları 26
1. Yazılı Hukuk 26
a. Anayasa 27
b. Kanunlar (Yasalar) 27
c. Uluslararası Andlaşmalar 30
d. Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri 32
e. Tüzükler 34
f. Yönetmelikler 34
g. Diğer Yazılı Hukuk Kuralları 35
2. Gelenek Hukuku (Örf ve Adet Hukuku) 35
3. İçtihat Hukuku (Yargısal İçtihat) 35
4. Bilimsel İçtihat (Öğreti - Doktrin) 36
C. Hukukun Dalları 36
1. İdeal Hukuk- Pozitif Hukuk 37
2. Ulusal Hukuk (İç Hukuk) – Uluslararası Hukuk (Dış Hukuk) 37
3. Maddi Hukuk - Biçimsel Hukuk 38
4. Kamu Hukuku - Özel Hukuk 38
a. Kamu Hukuku 40
b. Özel Hukuk 42

c. Karma Nitelikli Hukuk 43
D. Yargı Sisteminin Örgütlenişi 43
E. Hukuk Sistemleri 45
III. EĞİTİM HUKUKU KAVRAMI 47
A. Eğitim ve Hukuk İlişkisi 47
B. Eğitim Hukukunun Tanımı ve Kapsamı 48
C. Eğitim Hukukunun Hukuk Sistemi İçindeki Yeri 49
D. Eğitim Hukukunun Örgütlenişi 51
E. Eğitim Hukukunun Teorik Çerçevesi 53
1. Eğitim Hukuku Alanındaki Belli Başlı Eserler 53
2. Çocuk Hakları Alanındaki Belli Başlı Eserler 57
3. İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi Alanındaki Belli Başlı Eserler 58
F. Eğitim Hukuku Eğitiminin Gerekliliği 60
1. Eğitimcilerin Hukuk Eğitimi 61
2. Öğrencilerin Hukuk Eğitimi 63

İKİNCİ BÖLÜM
EĞİTİM HAKKININ YASAL DAYANAKLARI

I. EĞİTİM HAKKI İLE İLİŞKİLİ TEMEL KAVRAMLAR 69
A. Hak Kavramı 69
B. Özgürlük Kavramı 70
C. Ödev Kavramı 72
D. İnsan Hakları Kavramı 73
E. Temel Haklar ve Özgürlükler Kavramı 73
F. Eğitim Hakkı Kavramı 74
II. EĞİTİM HAKKININ ULUSAL YASAL DAYANAKLARI 78
A. 1982 Anayasası'nda ve İlgili Kanunlarda Eğitim Hakkı 78
1. 1982 Anayasası'nda Eğitim Hakkı 78
2. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nda Eğitim Hakkı 80
3. 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda Eğitim Hakkı 80
4. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda Eğitim Hakkı 81
5. 1982 Anayasası'nda ve İlgili Kanunlarda Milli Eğitimin Temel İlkeleri 84
B. Çeşitli Eğitim Alanlarının Yasal Dayanakları 86
1. Özel Öğretimin Yasal Dayanakları 86
2. Mesleki ve Teknik Eğitimin Yasal Dayanakları 90
3. Yükseköğretimin Yasal Dayanakları 93
4. Eğitim Ekonomisi ve Planlamasının Yasal Dayanakları 96
5. Özel Eğitimin Yasal Dayanakları 97
6. Rehberlik Hizmetlerinin Yasal Dayanakları 100
7. Yaygın Eğitimin Yasal Dayanakları 102
III. EĞİTİM HAKKININ ULUSLARARASI YASAL DAYANAKLARI 103
A. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde Eğitim Hakkı 104
B. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde Eğitim Hakkı 106

C. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde Eğitim Hakkı 107
D. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nde Eğitim Hakkı..... 111
E. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde Eğitim Hakkı 112
F. Avrupa Sosyal Şartı'nda (Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi) Eğitim Hakkı..... 114

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
EĞİTİM PAYDAŞLARININ HAKLARI VE SORUMLULUKLARI

I. ÖĞRENCİLERİN HAKLARI VE SORUMLULUKLARI..... 117
A. Öğrencilerin Hakları 117
1. Eğitim Kurumlarına Kayıt Olma Hakkı 118
2. Sağlığın Korunması Hakkı 121
3. Eğitim ve Öğretim Etkinliklerinden Yararlanma Hakkı 122
4. Katılım Hakkı 124
5. Özel Yaşamın Gizliliği Hakkı..... 127
6. İstismar ve İhmalden Korunma Hakkı 131
a. Çocuk İstismarının ve İhmalinin Hukuksal Çerçevesi 134
b. Çocuk İstismarının ve İhmalinin Belirlenmesinde ve Önlenmesinde Eğitimcilerin Rolü 137
7. Okul Zorbalığından ve Suç İşlemekten Korunma Hakkı 142
a. Öğrencilerin Okul Zorbalığından Korunması Hakkı..... 142
b. Öğrencilerin Suç İşlemekten Korunması Hakkı..... 145
8. Diğer Hakları 151
B. Öğrencilerin Sorumlulukları 151
1. Okula Devam Etme Sorumluluğu..... 151
2. Derslerde Başarılı Olma ve Sınıf Geçme Sorumluluğu 155
3. Disiplin Kurallarına Uyma Sorumluluğu 159
4. Diğer Sorumlulukları 164
II. ÖĞRETMENLERİN HAKLARI VE SORUMLULUKLARI 165
A. Öğretmenlerin Hakları 165
1. 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda Öğretmenlerin Hakları..... 167
a. Mesleki Haklar 167
b. Mali Haklar 174
c. Korunma Hakları 179
d. Sosyal Haklar 180
2. Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuatında Öğretmenlerin Hakları 185
a. Eğitim Alma Hakkı..... 185
b. Kariyer Hakkı 186
c. Hizmet İçinde Yetiştirilme Hakkı 187
d. Yurt İçi ve Yurt Dışında Yetiştirilme Hakkı 187
e. Konut Hakkı 188
3. İlgili Diğer Mili Eğitim Mevzuatında Öğretmenlerin Hakları 188
B. Öğretmenlerin Sorumlulukları 192
1. 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda Öğretmenlerin Sorumlulukları 193

2. Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuatında Öğretmenlerin Sorumlulukları 198
a. Nöbet Görevlerini Yerine Getirme Sorumluluğu 201
b. Mesleki Çalışmalar Yapma Sorumluluğu 203
c. Toplantılara Katılma ve Kurul Görevlerini Yerine Getirme Sorumluluğu . 204
d. Kılık ve Kıyafet ile ilgili Kurallara Uyma Sorumluluğu 212
e. Sınav Görevlerini Yerine Getirme Sorumluluğu 212
f. Ek Görev Alma Sorumluluğu 213
III. EĞİTİM YÖNETİCİLERİNİN HAKLARI VE SORUMLULUKLARI 214
A. Eğitim Yöneticilerinin Hakları 217
B. Eğitim Yöneticilerinin Sorumlulukları 219
IV. EĞİTİM MÜFETTİŞLERİNİN HAKLARI VE SORUMLULUKLARI 225
A. Eğitim Müfettişlerinin Hakları 230
B. Eğitim Müfettişlerinin Sorumlulukları 230
V. VELİLERİN HAKLARI VE SORUMLULUKLARI 232
A. Velilerin Hakları 234
B. Velilerin Sorumlulukları 237

YARARLANILAN KAYNAKLAR 241
YARARLANILAN İNTERNET SİTELERİ 263

I. EĞİTİM KAVRAMI[1]

Eğitim, bireysel ve toplumsal ihtiyaç ve beklentilerin gelişip değişmesiyle, amacı, içeriği, işlevleri, süreci ve süresi değişen toplumsal bir kurumdur. Eğitim aracılığıyla kazanılan bilgi, beceri ve tutumlar ile bunları kazanma yöntemleri toplumdan topluma ve çağdan çağa değişmekte; ancak toplumun yeni kuşaklarının eğitilme ihtiyacı varlığını korumaktadır. Bireysel, toplumsal ve evrensel ihtiyaçlar, bireyin hangi doğrultuda eğitilmesi gerektiğini belirlemektedir (Okçabol, 2005; Uras, 2002).

Eğitim (*education*) Latince kökenli bir sözcüktür. Kökeninde "*educare*" ve "*educere*" sözcükleri yer almaktadır. "*Educare*" sözcüğü öğreneni özel bir beceriyle donatmak için talim ettirmek anlamındadır ve daha çok özel bir iş ya da meslekle bağlantılıdır. Dışarı ya da ileri götürmek anlamındaki "*educere*"ye göre yürütülen eğitim yetkinleştiren, öğrencilerin dünyayı keşfedebilmesinin yanında kendini de tanıyabilmesini sağlayan, özel bir amaçla değil tamamen kendilerine atfedilen değer sebebiyle fikirlerinin izlenmesini ve becerilerinin gelişmesini sağlayan bir faaliyet olarak değerlendirilmektedir. *Educere* anlayışının benimsenmesi sonucunda eğitimin temel amacı, belirli alanlarda uzmanlar yetiştirilmesinden çok, bireylere kişisel özerkliğin kazandırılması olmaktadır. Böylelikle kendi ayakları üzerinde durabilen ve karşılaştığı her duruma uygun davranabilme yeteneğine sahip, diğer bir deyişle değişim sürecine uyum göstermede başarılı bireyler yetişebilecektir (Billington, 1997).

Eğitim kavramına ilişkin bir başka çözümleme eğitim kelimesinin etimolojik kökeninden çok eğitim olgusunun tarihsel anlamı üzerinden de yapılabilir. Bu açıdan kimi yazarlar, eğitimin tanımını eğitim kelimesinin kökenine inmeksizin yapmışlardır. Örneğin, Aristo'ya göre eğitim, öncelikle çocuklara toplumsal ve ahlaki değerleri aşılamaktır. Çünkü Aristo, siyasal toplumun benzer değerler tarafından oluşturulduğuna inanmaktadır. Ahlaki eğitim hakkındaki fikirleri kolektiftir ve çocukların, toplumun değerlerini ve toplumun kurallarını geniş biçimde yansıtan bir öğretim programının işlendiği okullarda okumalarına odaklanmaktadır (McMillan, 2010).

Aquinas, eğitim konusunda özel olarak canlı bir imgeden faydalanmış ve derin bir gözlem yapmıştır. Ona göre öğretmenle öğrencisi arasındaki ilişki, doktorla hastası arasındaki ilişki gibidir. Nasıl ki doktorun yapabileceği tek şey hastasına iyi olabilmesi için atması gereken adımları göstermekse, öğret-

---

[1] **Bu konu ile ilgili daha fazla bilgi için yazarın/yazarların aşağıda verilen eserine/eserlerine bakılabilir:**
Taşkın, P. (2014) *Ortaöğretim Okulları Öğrencilerine Yönelik Disiplin Düzenleme ve Uygulamalarının Çocukların Temel Hak ve Özgürlükleri Bağlamında Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

menin de bütün yapabileceği, öğrencisine daha eğitimli hale gelebilmesi için hangi adımları atması gerektiğini sunmaktır. Doktorun tavsiyesine uymak hastaya kaldığı gibi, öğretmenin önerdiği şekilde araştırmalar yapmak ya da daha fazla ilerleme kaydetmek için olguları öğrenerek önerilere kulak verip vermemek de öğrenciye kalmıştır (Billington, 1997).

Durkheim, ahlaki amaç için eğitim anlayışını, eğitimi sosyolojik bakış açısı içerisine konumlayarak ve eğitimle çocukların toplumun etkin üyeleri haline gelecek şekilde yetiştirildiklerini ileri sürerek geliştirmiştir. Bu açıdan eğitimin oldukça açık bir amacı bulunmaktadır: Çocuklara toplumun etkin ve etkili bir yetişkin üyesi haline nasıl geleceklerini öğretmektir (McMillan, 2010).

Rousseau'ya göre, çocuğa eğitim verilmesi, onun doğal gelişimini bozmayacak biçimde gerçekleşmelidir. Çünkü ona göre eğitim aslında bir eksiltme sürecidir ve yetişkinlerdeki kusurların nedeni de hatalı eğitimden kaynaklanmaktadır. Locke çocuğun düşünsel gelişimi ve özdenetimini, geliştirdiği "geleceğin yurttaşı" imgesine göre şekillenmesini önermektedir. Ona göre zihnimiz boş bir levha olduğu için buraya yazılacak olanlardan sırasıyla annebabaları, öğretmenleri ve devleti sorumlu tutar. Bu nedenle çocuğun bilgisizliği, kabalığı kendisinin suçu değildir; büyüklerinin sorumluluğudur. Locke eğitimi bir ekleme süreci olarak görmekte ve bu süreci uygar yetişkinin biçimlendirilmesi ve yetiştirilmesi olarak algılamaktadır. Ona göre eğitimin ana konusu, geliştirilmesi gereken alışkanlıkları belirlemektir (Tan, 1994; Locke, 2004).

Tolstoy'a göre, "eğitim bir insanın diğerini kendi gibi kılma eğilimidir. Eğitimci çocuğu eğitme gayretine soyunur; çünkü bu eğiliminin altında çocukluğunun saflığını kıskanması ve onu kendi gibi kılma arzusu yatar" (Tolstoy, 2008). Holt'a göre eğitim, bazı insanların diğerlerinin bilmesinin gerekli olduğunu düşündüğü şeylerin öğretilmesini sağlayan, birileri tarafından diğerlerinin iyiliği için uygulanan, kişileri kalıba sokmaya ve şekillendirmeye dayalı bir sistemdir (Holt, 2008). Benzer bir şekilde Illich (1988), eğitim sürecinin, insanın imal edilme süreci olduğunu ve bu yönüyle de eğitim kurumlarının insanları programlama merkezleri olduğunu ileri sürmektedir.

Althusser'e göre (2003), eğitim, toplumun yeniden üretimini mümkün kılan temel bir ideolojik devlet aygıtıdır. Akyüz'e göre (2014) eğitim, bireyin zihinsel, duygusal, toplumsal yeteneklerinin ve toplum içindeki davranışlarının istenilen doğrultuda geliştirilmesi ya da istenilen amaçlar doğrultusunda bireye yeni bilgiler ve davranış becerileri kazandırılması yönündeki çalışmaların tümünü anlatır.

Eğitimin genel amacı, yetişmekte olan çocukların ve gençlerin, topluma sağlıklı ve verimli bir biçimde uyum sağlamalarına yardım etmektir. Bu uyu-

mun gerçekleştirilebilmesi için, bireylerin ilgi ve yetenekleri, eğitim yoluyla son sınırına kadar geliştirilir ve davranışları eğitimin amaçları doğrultusunda değiştirilir. Eğitimin, bireylere bilgi ve beceri kazandırmanın yanında, toplumun yaşamasını ve kalkınmasını devam ettirebilecek ölçüde ve nitelikte değer üretmek, mevcut değerlerin yaşatılmasını sağlamak, eski ve yeni değerleri bağdaştırmak gibi işlevleri de vardır (Varış, 1994). Eğitimle kişinin şimdiki ve gelecek yaşamına hazırlanması, gelişmesi ve ülkenin kalkınmasının sağlanması amaçlanır (Başaran, 1982).

Bu açıklamaların ışığında eğitimin amacı birey açısından bakıldığında, "bireye kişilik kazandırmak", "bireyde demokrasi bilincini oluşturmak ve geliştirmek" ve "bireyin yaşama ve topluma uyum yeteneğini geliştirmek" olarak özetlenebilir. Toplum açısından bakıldığında eğitimin amacı, toplumun kalkınmasına ve gelişme hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmaktır. Kuşkusuz toplumun refah ve güvenliğe kavuşabilmesi için, toplumu oluşturan bireylerin de ekonomik bir güce sahip olmaları, insan gücünün toplumun gelişmesini sağlayacak hedeflere yöneltilmesi gerekir. Ekonomik kalkınmayı ve sosyal gelişmeyi dikkate almadan yapılan eğitim hizmeti ne bireye ne de topluma yararlı olabilir (Akyüz, 1981).

Aşağıda eğitimin toplumsal, siyasal, ekonomik işlevleri ile bireyi geliştirme görevi tartışılmıştır.

A. Eğitimin Toplumsal İşlevleri

Eğitimin toplumsal işlevi ile kastedilen, eğitimin bireyin toplumsallaşmasına katkıda bulunmasıdır. Toplumsallaşma bireyin toplumun etkin bir üyesi haline gelmesidir. Birey kendisine aktarılan bilgi ve değerleri içselleştirerek bir toplumun etkin bir üyesi haline gelebilir. Bireyin toplumdaki üyelerle birlikte yaşaması ve toplum değerlerini benimsemesi, toplumsal hayatın kurallarına uyması ve toplum içindeki rollerini yerine getirebilmesi toplumsallaşması ile mümkündür (Şirin, 2008). Eğitimin, toplumsal işlevlerinin dört boyutlu olduğu söylenebilir.

Bu toplumsal işlevlerden ilki "toplumun kültürünü aktarma" işlevidir. Taylor kültürü, bir toplumun üyesi olarak insanın elde ettiği bilgi, inanç, sanat ve ahlak anlayışı, kanun, gelenek ve diğer beceri ve alışkanlıkları içeren karmaşık bütün olarak tanımlamakta ve kültürün grup ortamlarında öğrenilip öğretildiğini, çocuk ve yetişkin arasındaki toplumsal iletişim yoluyla kuşaktan kuşağa geçtiğini söylemektedir (Whitten, 1974'den akt. Uras, 2002). Taylor'un bu söylemini de göz önünde bulundurarak, toplumun tüm kurumlarının ve bireylerinin toplumsallaştırma sürecinde rol oynadığını söylemek mümkün-

dür. Okul, toplumsal kurumlar arasından bireylerin sosyalleşmelerine informel eğitim yoluyla değil, planlı, programlı ve amaçlı diğer bir deyişle formel eğitim yoluyla katkıda bulunup, bireyleri hayata, sosyal bir ortamda yaşamaya hazırlaması bakımından sıyrılmaktadır. Ancak okuldaki toplumsallaşma süreci büyük ölçüde formal eğitime dayansa da, öğretmeni ve arkadaşları ile iletişim halinde olan çocuk, bu etkileşimlerle de, diğer bir ifadeyle informal eğitim yoluyla da kültürünü öğrenmeye devam eder. Sözü edilen bu kültürlenme süreci aslında bir toplumsal öğrenme süreci ya da çocuğun diğer insanlardan davranış biçimlerini öğrenme sürecidir. Toplumsal öğrenme ödül ve ceza, taklit ve bilgi verici öğretme yoluyla gerçekleşebilir (Uras, 2002).

Eğitimin ikinci toplumsal işlevi, "toplum kültürünü değiştirme"dir. Toplumsal bütünlüğün korunmasında kültürün aktarılmasının önemi kadar, mevcut kültürün gelişmesi ve o toplumun üyelerinin ihtiyaçlarını daha iyi karşılar hale gelmesinin de önemi bulunmaktadır. Toplumsal değişme toplumun yapısının değişmesidir. Toplumsal yapının değişebilmesi için öncelikle bireylerin davranışlarının değişmesi gerekir. Çünkü bireyler toplumun temelini teşkil ederler. Bireylerde sözü edilen bu davranış değişikliklerinin gerçekleşmesi, eğitim sisteminin unsurlarından birini oluşturan okul aracılığıyla mümkün olmaktadır (Uras, 2002). Uras'a göre (2002) okul, aydınlar ve bilim insanları yetiştirmektedir. Okullarda yetişen bilim insanları ve aydınlar da toplumsal olay ve olgulara eleştirel gözle bakarak, olması gereken konusunda düşünceler üretmekte, yeni buluş ve icatlar yaparak toplumsal değişime öncülük etmekte ve daha iyi bir topluma katkıda bulunmaktadırlar.

Eğitimin üçüncü toplumsal işlevi, "toplumsallaştırma"dır. Çocukların toplumsal varlıklar ve belli bir toplumun üyeleri olarak gelişmeleri için gerekli olan beceri, norm ve değerleri elde etme süreci ifade edilmektedir. Çocukların gelişmeleri için gerekli olan bu kazanım süreci, formel olarak okulda, eğitim aracılığıyla sağlanmaktadır. Sözü edilen bu toplumsallaşma süreci ile birbirine benzeyen, benzer duygu, düşünce ve tutumları taşıyan bireyler yaratarak toplumsal varlığını sürdürmektedir. Ancak bu yolla kültürdeki bazı olumsuz unsurlar da kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır (Uras, 2002).

Eğitimin dördüncü toplumsal işlevi," toplumsal olarak yeniden üretim"dir. Bireyler ve aileler topluma sadece yeni bireyler kazandırmazlar; aynı zamanda hem dünyaya yeni gelmiş bireye toplumun kültürünü kazandırırlar hem de toplumsal yapıya süreklilik kazandırırlar. Ancak bu kazandırma sürecinde cinsiyet, sınıf, etnik gibi unsurlardan kaynaklanan farklılıkların ve eşitsizliklerin de yeniden üretilmesi söz konusu olabilir (Uras, 2002). İşte bu yeniden üretim sürecinde farklılıkların ve eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasında eğitim olumlu yönde aracı olabileceği gibi, bu farklılıkların ve eşitsizliklerin

artmasına da sebep olabilecektir. Âdem(1997) bu durumu, "eğitim, bireylere başlangıçtaki durumlarından daha yüksek bir yetişme düzeyi sağlayarak, onları gelecekteki toplumsal ve mesleksel statülerini büyük ölçüde koşullandıran düzeylerle birbirinden farklılaştırır." şeklinde ifade etmektedir.

B. Eğitimin Siyasal İşlevleri

Eğitim, Bilhan'a göre (1991), bir siyasettir. Siyasetin işlevleri arasında, eğitimin bir yeri olduğu gibi, eğitimin işlevleri arasında da siyaset bulunmaktadır. Bu durum, eğitim ve siyaset arasında sürekli bir etkileşimin olmasına yol açmaktadır. Eğitimin geliştirdiği dünya görüşünün siyaseti etkilemesinin yanı sıra siyasi görüşler de az veya çok eğitime yansıyabilmektedir. Devlet kurumunun oluşmasıyla, eğitimin siyasal işlevi ortaya çıkmış, milliyetçilik ve demokrasinin gelişmesiyle de önemi artmıştır. (Fidan ve Erden, 1998). Eğitimin en önemli siyasal işlevi bireyin siyasal sosyalleşmesini sağlamaktır. Siyasal sosyalleşme, "toplumsal-siyasal çevre ile birey arasında yaşam boyu süren, dolaylı ve doğrudan etkileşim sonunda, bireyin siyasal sistemle ilgili görüş, davranış ve değerlerin gelişmesidir" (Alkan, 1989).

Bursalıoğlu (1998), eğitimin siyasal işlevini, devlet sistemine bağlı ve liderlik özelliklerine sahip yeni nesiller yetiştirilmesi olduğunu ifade etmekte; ancak siyasal liderliğin yetiştirilmesinin önemsenmediğini belirtmektedir. Başaran (2011), eğitimin siyasal işlevini, diğer insanlara ve onların sahip oldukları haklara saygılı, demokrasiyi kendi yaşamında özümseyebilmiş bireyler yetiştirmek olduğunu ifade etmektedir. Fidan ve Erden (1998), eğitimin siyasal işlevlerini üç grupta toplamaktadırlar. İlki, bireylere milli değerler kazandırmak, millet bilincini oluşturmak ve mevcut siyasal düzeni korumaktır. İkincisi liderler yetiştirmek ve üçüncüsü ise seçmen yetiştirmektir. Tezcan (2011) eğitimin, mevcut siyasal düzene sadık ve bağlı vatandaşların ve siyasal liderlerin yetiştirilmesini sağladığını belirtmektedir.

Eğitimin siyasal işlevleri olduğunu ve olması gerektiğini kabul eden bu görüşlerin aksine eğitimin siyasal işlevlerini son derece tehlikeli bulan görüşler de bulunmaktadır. Örneğin Bhave (2008), hükümetlerin eğitim üzerinde herhangi bir otoritesi olmaması gerektiğini, eğitimin bilge insanlara bırakılması gerektiğini savunmaktadır. Ona göre,

> Her öğrenci eğitim bakanlığının belirlediği kitabı okumak durumundadır. Eğer yönetim faşistse öğrenciler faşizmi öğreneceklerdir; komünistse öğrencilere komünizm vaaz edilecektir; kapitalistse kapitalizmin mükemmelliğini anlatıp duracaktır; yine planlamaya inanıyorsa öğrenciler de planlamaya değin her şeyi öğreneceklerdir.

C. Eğitimin Ekonomik İşlevleri

Eğitimin ekonomiyle yakın ilişkili olması kaçınılmazdır. Çünkü ekonomi, insanların sonsuz ihtiyaçlarının kıt kaynaklarla karşılanamaması nedeniyle kaynakların verimli kullanımı ve sahip olunan mevcut kaynakların arttırılmasına yöneliktir. Kaynakların verimli kullanılabilmesi ve arttırılması bireylere belirli davranışların kazandırılması ile mümkün olabilecektir. Bu kazanım eğitim yoluyla yapılır. Bu bağlamda eğitim sisteminin ekonominin kurallarına göre işlemesi beklenir. Ayrıca eğitimin, ekonominin ihtiyaç duyduğu nitelikte ve sayıda insan gücünü yetiştirmesi gerekir. Sözü edilen insan gücü, iyi üreticiler ve bilinçli tüketiciler şeklinde ortaya çıkar (Karakütük, 2011).

Sanayi Devrimi'nden önce bireyin, ekonomik sistemde yer edinebilmesi için ailesinden ve ustasından öğrendikleri yeterli olurken, Sanayi Devrimi'nden sonra bu informel ya da yarı formel eğitim, kapitalist üretim biçiminin ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmiştir. Bu nedenle bilgi üretimde kullanılmaya başlanmış ve üretime katılan insan gücünün de bu bilgiye sahip olması gerekliliği doğmuştur. Dolayısıyla eğitim, üretim için uygun ve gerekli özellikleri bireylere kazandırmakla yükümlü hale gelmiştir. Böylelikle üretimin ihtiyaç duyduğu nitelikte ve nicelikte bireylerin yetiştirilmesi eğitimin amaçlarından biri haline gelmiştir. Üretim için ihtiyaç duyulan nitelikte ve nicelikte insan gücünün oluşması ekonomik sistemin iyi işleyebilmesi için yeterli değildir; bireylere akılcı tüketim yapmalarının gerekliliğini ve birikim yapmalarının önemini de aktarmalıdır. Böylelikle bireysel ve toplumsal zenginleşme söz konusu olabilecektir. Bu kazanımın da eğitim yoluyla elde edilmesi mümkündür. Böylelikle eğitim yoluyla bilinçli tüketiciler de yetişebilecektir (Uras, 2002).

D. Eğitimin Bireyi Geliştirme İşlevleri

Çağdaş toplumlarda bireyin önemi artmaktadır. Bu artışın altında yatan, toplumun tek tek bireylerden oluştuğu ve bireylerin refahının toplumun refahını sağlayacağı düşüncesidir. Birey eğitim sistemi içerisinde, doğal ve toplumsal çevresini tanıyarak, bunlardan en verimli şekilde yararlanma ve ihtiyaçlarını dengeli şekilde karşılama yollarını öğrenir. Bunun dışında özgerçekleştirim yoluyla, başka bir ifadeyle kendini tanıyarak, yeteneklerini geliştirip yeterliliğe dönüştürerek, akılcı yaklaşımla sorunlarını çözerek, iradesini, düşüncesini ve eylemlerini özgür kılarak kendi refahını arttırabilir. Bu da ancak eğitim süreci ile mümkündür (Uras, 2002; Başaran, 2011).

II. HUKUK KAVRAMI[2]

Aşağıda genel olarak bir hukuk bilgisi verilmiştir. Bu doğrultuda toplumu düzenleyen kurallar, bu kurallar içinde hukuk kurallarının yeri ve önemi ile hukuk kavramı tartışıldıktan sonra, hukukun kaynakları, hukukun dallara ayrılması, yargı sisteminin örgütlenmesi ve hukuk sitemleri konuları ele alınmıştır.

A. Toplumsal Düzen Kuralları

İnsanlar yaradılışları gereği toplum içinde yaşarlar. Toplum içinde yaşayan insanlar yaşamlarını en iyi şekilde sürdürebilmek için sahip oldukları güçleri kullanırlar. İnsanların bu güçleri denetim altına alınmadığında, sergilenecek davranışlarla toplumun kendi varlığını sürdürmesi tehlikeye düşebilir. Bu nedenle insanlar arası ilişkilerin belli bir düzen içinde yürütülmesi gerekir. Toplumlarda düzenin sağlanabilmesi için güçlerin dengelenmesi ve bir takım kuralların oluşturulması gerekir. Bu kuralların hepsine "toplumsal düzen kuralları" denir. Toplumsal düzen kurallarının amacı, bireylerin birbirilerine, topluma (ve devlete) karşı, toplumun (ve devletin de) bireylere karşı tutum ve davranışlarını düzenlemek ve çıkar çatışmaları arasında bir denge kurmaktır. Öyleyse, bu kuralların bazılarının kişilere ödevler yüklediği, bazılarının yetkiler verdiği söylenebilir (Bilge, 1986; Zevkliler, 1992; Gözübüyük, 1993; Öztan, 2002).

Toplumsal düzen kurallarının kapsamına "görgü", "gelenek", "ahlak", "din" ve "hukuk" kuralları girer. Aşağıda bu toplumsal düzen kuralları hakkında kısa açıklamalar verilmiştir (Bilge, 1986; Zevkliler, 1992; Gözübüyük, 1993; Öztan, 2002; Anayurt, 2013):

1. Görgü Kuralları

Toplumsal düzeni sağlayan, kişilerin toplum içindeki tutum ve davranışlarını düzenleyen kurallardandır. Toplumsal yaşantının değişik alanları görgü kuralları ile düzenlenir. Örneğin; selamlaşma, misafir ağırlama, yeme, içme gibi.

Görgü kuralları zamana ve yere göre değişiklik gösterir. Diğer bir deyişle, bir toplum veya toplumun bir kesimi için görgü kuralı sayılan bir durum bir başka toplum ya da toplum kesimi için böyle sayılmayabilir. Ayrıca bundan yıllar önce görgü kuralı olmayan bir durum bugün görgü kuralı sayılabilir. Bu durumun tersi de geçerli olabilir. Görgü kurallarına uymamanın yaptırımı

---

[2] **Bu konu ile ilgili daha fazla bilgi için yazarın/yazarların aşağıda verilen eserine/eserlerine bakılabilir:**
Karaman-Kepenekci, Y. (2014a) *Eğitimciler İçin İnsan Hakları ve Vatandaşlık* (2. Baskı), Ankara: Siyasal Kitabevi.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Abrahams, N., Casey, K. ve Daro, D. (1992) Teachers' Knowledge, Atitudes and Beliefs About Child Abuse and its Preventation, **Child Abuse and Neglect**, USA: Pergamon Pres Ltd.

Ada S. ve Ölçüm Çetin M. (2002) **Eğitim ve Öğretim Ortamında Disiplin Nedir?** Ankara: Nobel Yayınları.

Adem M. (1997) **Eğitim Planlaması**. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Âdem, M. (1993) **Ulusal Eğitim Politikamız ve Finansmanı**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.

Adem, M. (1997) **Eğitim Planlaması**. Ankara: Şafak Matbaacılık.

Âdem, M. (2000) Atatürkçü Düşünce Işığında Eğitim Politikamız. İstanbul: Cumhuriyet.

Ağın Kurt Z. (2008) Açık İlköğretim Okulu'na Kayıtlı Yetişkinlerin Açık Öğretim Sistemine İlişkin Görüş ve Beklentileri (Ankara İli Örneği), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Akıllıoğlu, T. (1995) **İnsan Hakları, Kavram, Kaynaklar ve Koruma Sistemleri**. Ankara: AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları.

Akın, İ.F. (1980) **Kamu Hukuku-Devlet Doktrinleri, Temel Haklar ve Özgürlükler**. İstanbul: Fakülteler Matbaası.

Akyürek S. (1998) Açıköğretim Lisesi Öğrencilerinin Öğretime İlişkin Sorunlarının Belirlenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: AÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akyüz, E. (1981) **Eğitim Hukuku Ders Notu**. Ankara: A.Ü.E.F. Eğitim Araştırmaları Merkezi.

Akyüz, E. (1983) **Medeni Kanuna Göre Müşterek Hayatın Tatili, Ayrılık ve Boşanmada Çocuğun Korunması**. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.

Akyüz, E. (1989) **Çocuğun Güvenliği Sorunu**. Ankara: Yargıcıoğlu Matbaası.

Akyüz, E. (2000) **Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması**. Ankara: MEB İnsan Hakları Eğitimi Dizisi.

Akyüz, E. (2006) Eğitimin Hukuki Temelleri. **Eğitim Bilimine Giriş**. (Ed: Ş. Erçetin ve N. Tozlu). Ankara: Hegem Yayınları, 65–111.

Akyüz, E. (2018) **Çocuk Hukuku.** Ankara: PegemA Akademi.

Akyüz, Y. (2014) **Türk Eğitim Tarihi - M.Ö 1000 – M. S. 2014**, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Aldıkaçtı O. (1982) **Anayasa Hukukumuzun Gelişmesi ve 1961 Anayasası.** İstanbul: İ.Ü. Yayınları.

Alexander, K. ve Alexander, D. (2003) The Law of Schools, Students and Teachers in a Nutshell. USA: By West Thomson.

Alkan T. (1989) **Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim**. Ankara: Gündoğdu Yayınları.

Alpkaya, G. (2004) Uluslararası Antlaşmalar ve Örgütler, **Eğitim Kurumları Yönetici Adayları Seçme Sınavlarına Hazırlık ve Yetiştirme El Kitabı**. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Althusser L. (2003) **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**. (Çev. A. Tümertekin), İstanbul: İthaki Yayınları.

Altunya (2003) **Anayasa Hukuku Açısından Türkiye'de Eğitim ve Öğrenim Hakkı**. İstanbul: MEB Yayınları.

Anayurt, Ö. (2013) **Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ankay, A. (1999) **Çocuk Hukuku Genel Bilgiler Eğitim ve Çocuk Hukuku Mevzuatı Dilekçe Örnekleri**. Ankara: Vedat Kitapçılık.

Aquila, F.D. (2008) **School Law for K-12 Educators, Concepts and Cases**. USA: Sage Publications.

Aral, N. (1991) **Ailede Ana Baba Tutumları**. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Eğitim Serisi.

Ardıçoğlu, M. A. (2017). Ankara Barosu Dergisi, 2017/3, 20-51.

Arslan, M. (2005) Cumhuriyet Dönemi Üniversite Reformları Bağlamında Üniversitelerimizde Demokratiklik Tartışmaları, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 18(1), 23-49.

Ataünal A. (2000) **Öğretmenlik Mesleğine Giriş veya Nasıl Bir İnsan?** Ankara: 20 Mayıs Eğitim, Kültür ve Dayanışma Vakfı Yayını.

Atay, E. E. (2009) **İdare Hukuku**. Ankara: Turhan Kitabevi.

Attar, H. (2010) **Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi, Kavramlar-Kuramlar-Sistemler**. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü.

Aydın, İ. (2006) **Eğitim ve Öğretimde Etik**. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Aydın, İ. (2012) **Öğretimde Denetim, Durum Saptama, Değerlendirme ve Geliştirme**. Ankara: Pegem Akademi.

Aydın, M. (1993) **Çağdaş Eğitim Denetimi**. Ankara: Pegem Yayınları.

Ayoub, C.C., J.B. Willet ve D.S. Robinson (1992) Families at risk of Child Maltreatment: Entry Level Characteristics and Growth in Family Functioning During Treatment, **Child Abuse and Neglect**, USA: Pergamon Press Ltd.

Balcı, A. (1988) **Eğitim Yöneticisinin Yetiştirilmesi: Türkiye'de İlk Ve Orta Dereceli Okul Yöneticileri Üzerinde Yapılan Bir Araştırma.** Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi.

Balcı, A. (2005) **Eğitim Yönetimi Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Tek Ağaç Yayıncılık.

Balcı, A. ve Çınkır, Ş. (2002) Türkiye'de Eğitim Yöneticilerinin Yetiştirilmesi. **21. Yüzyıl Eğitim Yöneticilerinin Yetiştirilmesi Sempozyumu**, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Başaran İ. E. (2011) **Türk Okul Sistemi ve Okul Yönetimi**, Ankara: Ekinoks.

Başaran İ. E. (2011) **Türk Okul Sistemi ve Okul Yönetimi**. Ankara: Ekinoks Yayınları.

Başaran, İ. E. (2006) **Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi**. Ankara: Ekinoks Yayınları.

Başaran, İ. E. ve Çınkır, Ş. (2013) **Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi**. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Başaran, İ.E. (1982) **Temel Eğitim ve Yönetimi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Başaran, İ.E. (1993) Eğitim Psikolojisi, **Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri**. Ankara: Kadıoğlu Matbaası

Bear G. G. (2010). **School Discipline and self-discipline: A Practical Guide to Promoting Prosocial Student Behaviour**. New York: Guilfold Press.

Beyazova, U. ve Şahin, F. (2001) Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı, **Milli Eğitim Dergisi-Online**, 151, 90-94.

Bhave V. (2008). Özsel Olan ve İma Edilen, **Alternatif Eğitim**. (Ed: M. Hern; Çev. E. Ç. Babaoğlu), İstanbul: Kalkedon Yayınevi, 35-43.

Bıyıklı. L. (1997) Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklar, **Milli Eğitim Dergisi,** 137, 30.

Bilge, N. (1986) **Hukuk Başlangıcı-Hukukun Temel İlkeleri**. Ankara: Turhan Kitabevi.

Bilgili F. ve Demirkapı, E. (2016) **Hukukn Temel Kavramları**. Bursa: Dora Yayınevi.

Bilhan S. (1991) **Eğitim Felsefesi**. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Bilir, Ş., M.Arı, N.B. Dönmez ve S. Güneysu (1991) 4-12 Yaşları Arasındaki 16.100 Çocukta Örselenme Durumu ile İlgili Bir İnceleme, **Çocuk İstismarı ve İhmali.** Ankara: Gözde Repro Ofset.

Billington R. (1997) **Felsefeyi Yaşamak.** (Çev. A. Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bingöl B. (2012) Türkiye İçin Bir Eğitim Hukuku Teorisinin Gerekliliği. **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2(2), 25-38.

Binici ve Arı (2004) Mesleki ve Teknik Eğitimde Arayışlar, **GÜ Eğitim Fakültesi Dergisi**, 24, 383-396.

Black, D. (2013) **Education Law: Equality, Fairness, and Reform**. NY: Wolters Kluwer.

Bosher Jr. W.C.; Kaminski, K.R. ve Vacca, R.S. (2004) **The School Law Handbook**. USA: Association for Supervision and Curriculum.

Bursalıoglu, Z. (1998) **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**, Ankara: Pegem Özel Egitim ve Hizmetleri.

Bursalıoğlu, Z. (1994) **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**. Ankara: Pegem Yayınları.

Bursalıoğlu, Z. (2011) **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Bursalıoğlu, Z. (2012) **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**. Ankara: Pegem Akademi.

Bush, T., ve L. Bell. (2002) **Principles And Practice Of Educational Management**. California: Sage Publications.

Büyükkaragöz, S. (1990) **Demokrasi Eğitimi**. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.

Cereci, C. (2009) Kamu İlk ve Orta Öğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Özlük Haklarını Bilme ve Kullanma Düzeyleri (Mersin İli Tarsus İlçesi Örneği), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Cereci, C. (2016) Okul Yöneticilerinin Yönetsel Sorumluluklarını Yerine Getirirken Yaşadıkları Sorunlara ve Sorumluluklarının Hukuksal Sonuçlarına İlişkin Görüşleri, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Cohn, A. H. (1986) **Physical Child Abuse**. Chicago: National Committee for Prevention of Child Abuse.

Çağlar, S. (2009) **Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuk Sisteminde Engellilerin eğitim Hakkı ve Devlet Yükümlülükleri**. İstanbul: Beta Basım.

Çallı Y. (2009). Türk Anayasa Hukukunda Eğitim Hakkı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çeçen, A. (1995) **İnsan Hakları**. Ankara: Gündoğan Yayınları.

Çetinsaya; G. (2014) **Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası**. Eskişehir: Yükseköğretim Kurulu, Yayın No: 2014/2.

Çınkır, Ş. ve Karaman-Kepenekci, Y. (2003) Öğrenciler Arası Zorbalık, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi**, 34, 236–253.

Çiçek Sağlam, A. (2013) Okul Örgütü ve Yönetimi, **Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi**. (Ed: H. B. Memduhoğlu ve K. Yılmaz)Ankara: Pegem Akademi, 162-191.

Çiftçi, A. (1995) **Türk Eğitim Hukuku**. Ankara: Dizgi Baskı.

Davila P. ve Naya L. M. (2007) Education and the Rights of the Child in Europe, **Prospects**, 37(3), 357-367.

Dayton, J. (2012) **Education Law: Principles, Policies & Practice**. USA: Wisdom Builders Press.

Dönmezer S. ve Erman S. (1979). **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**. İstanbul: İ.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları.

Duman, T. (1991) **Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme (Tarihi Gelişimi)**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Edis, S. (1989) **Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri**. Ankara: A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları.

Elliot, M. (1997) **101 Ways of Dealing With Bullying**. London: Hodder Childrens's Book.

Erbay, E. (2013) Çocukların Katılım Hakkı Üzerine Bir Türkiye Değerlendirmesi, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırması Dergisi**, 2(1), 38-54.

Erdem, A. R. (2013) Üniversite Özerkliği: Mali, Akademik ve Yönetsel Açıdan Yaklaşım, **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, 3(2), 97-107.

Erginer, F. (2007) Ankara İli İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Öğrencilerin Aileleri Tarafından İstismarı ve İhmaline İlişkin Görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü..

Eripek, S. (2005). **Özel Eğitim**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Eskicumalı, A. (2002) Eğitim, Öğretim ve Öğretmenlik Mesleği, **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Essex, N.L. (2007) **School Law and The Public Schools: A Practical Guide for Educational Leaders**. Massachusetts: Allyn & Bacon

Everard, K.B.; Morris, G. ve Wilson, I. (2007) **Effective school management**. London: Paul Chapman Publishing.

Famularo, R., R. Kinscherff ve T. Fenton (1992) Parental Substance abuse and the nature of child maltreatment, **Child Abuse and Neglect.** USA: Pergamon Press Ltd.

Fidan N. ve Erden M. (1998) **Eğitime Giriş**. İstanbul: Alkan Yayınları.

Fitzgerald, D. (1999) **Bullying in Our Schools-Understanding and Tackling The Problem - A Guide for Schools**. Dublin: Blackhall Publishing.

Fombad, C. M. (2005) Protecting Children's Rights in Social Science Research in Botswana: Some Ethical and Legal Dillemmas, **International Journal of Law, Policy and the Family**, 19, 102-120.

Forman, S.G. (1980) A comparasion of cognitive training and response cost procedures in modifying aggressive behavior of elementary school children. **Behavior Therapy**, 11(4), 594–600.

Fraser, B.G. (1981) **The Educator and Child Abuse**. Chicago: National Committee for Prevention of Child Abuse.

Gediklioğlu, T. (2013) Yükseköğretimde Akademik Özgürlük, **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, 3(3), 179-183.

Gemalmaz, H.B. (2011). **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Çocuğun Kendi Görüşleri/Kanaatleri Doğrultusunda Eğitilme (Eğitimini Seçme) Hakkı**, 1. Çocuk Hakları Kongresi, İstanbul, 189-208.

Genç, T. (1990) Kamu Yönetiminde Disiplin, **Türk İdare Dergisi**, 62(389), 1-10
Giritli, İ; Bilgen, P. ve Akgüner, T. (2001) **İdare Hukuku**. İstanbul: Der Yayınları.
Gözler, K. (2002) **İdare Hukuku Dersleri**. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
Gözler, K. (2013) **İdare Hukuku**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
Gözübüyük, Ş. (1993) **Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları**. Ankara: Turhan Kitabevi.
Gözübüyük, Ş. (2002) **Yönetim Hukuku.** Ankara: Turhan Kitabevi.
Gül İ. I. (2009) Eğitime Erişim: Eğitimde Ayrımcılık Yasağı ve Fırsat Eşitliği, Eğitim Hakkı ve Eğitimde Haklar, **Eğitimde Reform Girişimi (ERG)**, İstanbul: Sabancı Üniversitesi.
Gülmez, M. (2001) **İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi**. Ankara: TODAİE Yayını.
Günday, M. (2002) **İdare Hukuku**. Ankara: İmaj Yayıncılık.
Günday, M. (2011) **İdara Hukuku**. Ankara: İmaj Yayıncılık.
Güneş, F. (1996) **Yetişkin Eğitimi (Halk Eğitimi)**. Ankara: Ocak Yayınları.
Güriz A. (2009). **Hukuk Felsefesi**. Ankara: Siyasal Kitabevi.
Hacıoğlu, F. ve Alkan, C. (1997) **Öğretmenlik Uygulamaları**. Ankara: Alkım Yayınevi.
Hakim, T. (2017) Eğitim Denetimi Nereye Gidiyor? **Güncel Hukuk Dergisi**, 157, 22-23.
Harmancı, F. M. (2009) Diyarbakır İli Eğitim ve Emniyet Örgütü Yöneticilerinin Görüşlerine Göre Okullarda Güvenliğin Sağlanmasında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: A. Ü. Eğitim Bilimleri Ensititüsü.
Harmandar, M. (1997) Türkiye'de Özel Eğitim, **Milli Eğitim Dergisi**, 136, 40.
Hazzard, A. (1984) Training Teachers to Identify and Intervene with Abused Children. **Journal of Clinical Child Psychology**, 13, 288–293.
Hodgkin, R. ve Newell, P. (1998) **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı**. Birleşmiş Millerler Çocuk Fonu.
Hollander; P.A. (1978) **Legal Handbook for Educators**. Colorado: Westview Press Boulder.
Holt J. (2008) Eğitim Yerine, **Alternatif Eğitim**. (Ed: M. Hern; Çev. Ed: Ç. Babaoğlu), İstanbul: Kalkedon Yayınevi, 51-61).
Hoy, W.K. ve Miskel, C.G. (1987) **Educational Administration, Theory, Research and Practice**. New York: Random House, Inc.
Hudgins, H.C. ve Vacca, R.S. (1985) **Law and Education: Contemporary Issues and Court Decisions**. Virginia: The Michie Company.
Illich I. (1988) **Şenlikli Toplum**. (Çev. A. Kot), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
Imber, M. ve Van Geel, T. (2005) **A Teacher's Guide to Education Law**. New Jersey: Lawrence Erlbaum Assoociates, Inc.

Imber, M.; Van Geel, T.; Blokhuis, J.C. ve Feldman, J. (2014) **Education Law**. NY: Taylor & Francis.

İmamoğlu, H. (2005) Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması, **A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi**, 54/2, 219-247.

İnan, A.N. (1968) **Çocuk Hukuku**. İstanbul: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.

Johnny, L. (2006) Reconceptualising Childhood: Children's Rights and Youth Participation in Schools, **International Education Journal**, 7(1), 17- 21.

Johnson, G.M. (1969) **Education Law**. Michigan: Michigan State University Pres.

Kapani, M. (1981) **Kamu Hürriyetleri**. Ankara: A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları.

Kapani, M. (1996) **İnsan Haklarının Uluslararası Boyutları**. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Karahanoğulları O. (2015) **İdarenin Hukukla Kavranması: Yasallık ve İdari İşlemler**. Ankara: Turhan Kitabevi.

Karahanoğulları, O. (1999) Memur Disiplin Hukukunun Niteliği ve İlkeleri, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, 8(3), 55-77.

Karakütük, K. (2001) **Demokratik Laik Eğitim: Çağdaş Toplum Olmanın Yolu**. Ankara: Anı Yayıncılık

Karakütük K. (2011) Eğitimin Ekonomik Temelleri, **Eğitim Bilimine Giriş.** (Ed: V. Sönmez), Ankara: Anı Yayıncılık, 151-185.

Karakütük, K. (2012) **Eğitim Planlaması**. Ankara: Elhan Kitap Yayın Dağıtım.

Karaman, Y. (1993) İlkokul Öğretmenlerinin Gözlemlerine Göre Çocukların Aileleri Tarafından istismarı ve İhmali, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: H. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karaman-Kepenekci, Y. (1996a) Okullarda Çocukların Fiziksel İstismarı. **Öğretmen Dünyası**. 194, 14-16.

Karaman-Kepenekci, Y. (1996b) Çocuk İstismarı ve İhmalinin Önlenmesinde Öğretmenlerin ve Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü, **Sosyal Hizmetler Kongresi,** Ankara: Hacettepe Üniversitesi

Karaman-Kepenekci, Y. (1997a) Eğitim İşgörenlerinin Disiplin Sorunları, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 27(2), 861–874.

Karaman-Kepenekci, Y. (1997b) Teftişin Yasal Dayanakları ve Eğitim Müfettişlerinin Yasal Görevleri, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 28(2), 125–144.

Karaman-Kepenekci, Y. (1999a) Türkiye'de Genel Ortaöğretim Kurumlarında İnsan Hakları Eğitimi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karaman-Kepenekci, Y. (1999b) Özürlü Çocukların Hakları, **1. İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı**, İstanbul Çocukları Vakfı, İstanbul.

Karaman-Kepenekci, Y. (2000a) **İnsan Hakları Eğitimi**, Ankara: Anı Yayıncılık.

Karaman-Kepenekci, Y. (2000b) İnsan Hakları Eğitiminde Temel Yaklaşımlar, **Milli Eğitim Dergisi**, 145, 36–37

Karaman-Kepenekci, Y. (2001) Hukuksal Açıdan Çocuk İstismarı ve İhmali, **Katkı Pediatri Dergisi – Adli Pediatri ve Çocuk İstismarı**, 22(3), 262–276.

Karaman-Kepenekci, Y. ve Özcan-Yücedağ, A. (2001) Okullarda Suçun Önlenmesi. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 33(1–2), 153–163.

Karaman-Kepenekci, Y. (2003a) Hukuk ve Öğretmenlik Mesleği, **Öğretmenlik Mesleğine Giriş-Alternatif Yaklaşım**. (Ed. M. D. Karslı). Ankara: Öğreti-Pegem A Yayınları, 179-204.

Karaman-Kepenekci, Y. (2003b) Demokratik Okul, **Eğitim Araştırmaları Dergisi**, 11: 44–54.

Karaman-Kepenekci, Y. (2004) İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Eğitim Mevzuatına İlişkin Görüşleri, **Eğitim Bilimleri ve Uygulama**, 3(6), 159–174.

Karaman-Kepenekci, Y. ve Akyüz, E. (2005) Suça Yönelen Çocuğun Hakları, **Gözetim Görevlileri Eğitim Programı**. (Ed: S. Uluğtekin, D. Kucur, E. Kırımsoy, Y. Çavdat ve N. Yemiş), Ankara: ANKÜSEM Yayınları, 23–47.

Karaman-Kepenekci, Y. (2006) Türkiye'de Eğitim Hukuku, **Türkiye'de Eğitim Bilimleri: Bir Bilanço Denemesi**. (Ed: M. Hesapçıoğlu), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 297–313.

Karaman-Kepenekci, Y. ve Çınkır, Ş. (2006) Bullying among Turkish High School Students. **Child Abuse & Neglect**, 30, 193–204

Karaman-Kepenekci, Y. (2007a) Eğitimin Hukuki Temelleri. **Eğitim Bilimine Giriş**. (Ed. M. D. Karslı). Ankara: PegemA Yayıncılık, 51-76.

Karaman-Kepenekci, Y. (2007b) Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Ulusal Hukuksal Dayanakları. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 40(1): 271–285.

Karaman-Kepenekci, Y. (2008) **Eğitimciler İçin İnsan Hakları ve Vatandaşlık**, Ankara: Ekinoks Yayınevi.

Karaman-Kepenekci, Y. ve Baydık, B. (2009) Zihin Engelliler Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumları, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 42(1), 329–350.

Karaman-Kepenekci, Y. (2011) Educational Administrators' Education in Law, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 44(1), 1–16.

Karaman-Kepenekci, Y. ve Taşkın, P. (2011) Çocuğun Özel Yaşamının Gizliliği Hakkı, **Prof. Dr. Yahya Akyüz'e Armağan**. (Ed: C. Öztürk ve İ. Fındıkçı), Ankara: PegemA Akademi Yayınları, 831–843.

Karaman-Kepenekci, Y. ve Nayır, F. (2012) Çocukların Ana Babaları Tarafından İstismar ve İhmaline İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri, **International Journal of Social Science**, 5(7), 437-455.

Karaman-Kepenekci, Y. (2013) Türkiye'de İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitiminin Gelişme Serüveni ve Bugünkü Durumu, **Eğitimci Öğretmen Dergisi**, 19, 58-61.

Karaman-Kepenekci, Y. (2014a) **Eğitimciler İçin İnsan Hakları ve Vatandaşlık** (2. Baskı), Ankara: Siyasal Kitabevi.

Karaman-Kepenekci, Y. (2014b) Türkiye'deki İlköğretim Okulu Müdürlerinin Hukuk Eğitimi Üzerine Bir Çalışma, **Prof. Dr. Haydar Taymaz Armağan Kitabı**. (Ed: İ. Aydın ve K. Yılmaz), Ankara: PegemA Akademi Yayınları, 276–294.

Karaman-Kepenekci, Y. ve Cereci, C. (2015) Çocuk İstismarı ve İhmali Olaylarını Önlemeye ve Çözmeye İlişkin Okul Yöneticilerinin Sorumlulukları, **Prof. Dr. İbrahim Ethem Başaran'a Armağan Eğitimde 52 Yıl**. (Ed: İ. Aydın ve Ş. Çınkır), Ankara: Anı Yayıncılık, 135-154.

Karaman-Kepenekci, Y. ve Başaran-Koç, Y. (2016) İlkokul Yöneticilerinin Karşılaştığı Hukuksal Sorunlar ve Çözüm Yolları, **Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu'na Armağan**. (Ed: Prof. Dr. Balcı ve Prof. Dr. İ. Aydın), Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, 191–226.

Karaman-Kepenekci, Y. ve Sabancı, O. (2016) Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisans Programı Kapsamında Verilen Hukuk Eğitiminin Etkililiği, **II. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi: Küresel Gelişmeler Işığında Yükseköğretimini Durumu ve Geleceği**, Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi.

Karaman-Kepenekci, Y. ve Taşkın P (2016) Velayet Hakkının Kullanılmasında Okula Yansıyan Sorunlara İlişkin Okul Müdürlerinin Görüşleri. **3. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi**, Muğla: Sıtkı Kocaman Üniversitesi.

Kemerer; F ve Sansom, P. (2009) **California School Law**. California: Stanford University Press.

Kenny, M. C. (2001) Child Abuse Reporting: Teachers' Prceived Deterrants, **Child Abuse and Neglect**, 25, 81 – 92.

Kılıçoğlu, A. (1993) **Şeref Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılardan Hukuksal Sorumluluk**, Ankara: Yetkin Yayınları.

Kırcaali- İftar, G. (1998). **Özel Eğitim**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Yayını.

Koç, Y. (2015) Kamu Ortaöğretim Okulu Müdürlerinin Hukuksal Yetkilerini Kullanımına İlişkin Görüşleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kodal M. (2006) Kara ve Deniz Harp Okulu Öğrencilerinin Kurumsal Disiplin Kurallarını Benimseme ve İtaat Düzenleri, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Konanç, E. (1989) **Türk Hukuk Sisteminde Çocuğun Korunması: Türkiye'de Çocuğun Durumu**. Ankara: UNICEF, Maya Matbaası.

Korkut, H. (2001) **Sorgulanan Yükseköğretim**. Ankara: Nobel Yayınları.

Lansdown, G. (2000). Children's rights and domestic violence. **Child Abuse Review**, 9, 416-426.

Lashway, L. (2003) **Role of School Leader. Trends and Issues**. Eric Clearing house on Educational Management, Eugene.

Levesque, R.J.R. (2008) Child Maltreatment and the Law, Returning to First Principles. USA: Springer.

Lewis, M.M. (2014) School Discipline and the Fundamental Right to Education: the Constitutional Inadequacies of Wisconsin's Expulsion Laws, **Brigham Young University Education and Law Journal**. 3(1), 41-69.

Locke J. (2004) **Eğitim Üzerine Düşünceler.** (Çev. H. Zengin), İstanbul: Morpa Kültür Yayınları Felsefe Dizisi.

Lundy, L., ve Kilpatrick, R. (2006). Children's rights and special educational needs: Findings from research conducted for the Northern Ireland Commissioner for Children and Young People. **Support for Learning**, 21(2), 57-63.

McCarthy, M.M. ve N.H. Cambron-McCabe. (1992) **Public School Law, Teachers' and Students' Rights**. Massachusetts: Allyn and Bacon.

McIntyre, T. (1990) The Teacher's Role in Cases of Suspected Child Abuse, **Education and Urban Society**, Sage Publications, 3, 22

McMillan L. K. (2010) What's in a Right? Two Variations for İnterpreting the Right To Education, **International Review of Education**, 56, 531-545.

Menacker, J. (1987) **School Law, Theoretical and Case Perspectives**. New Jersey: Prentice-Hall, Inc, Englewood Cliffs.

Meredith, P. (1992) **Government, Schools and the Law**. NY: Routledge.

Milner, J.S. ve J.A. Caliso (1992) Childhood History of Abuse and Child Abuse Screening, **Child Abuse and Neglect**, USA: Pergamon Press Ltd.

Mumcu, A. (1994). **İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri**. Ankara: Savaş Yayınları.

Nayır, F. ve Karaman-Kepenekci, Y. (2011) İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Çocukların Katılım Hakları, **İlköğretim Online**, 10(1), 160-168.

Nayır, F. ve Karaman-Kepenekci, Y. (2013) Kaynaştırma Öğrencilerinin Haklarına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri, **Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi** (Uluslararası E-Dergi), 3(2): http://dx.doi.org /10.12973 /jesr.2013.325a.

Nelsen J.; Lott L. ve Glenn, S. (2003) **Çocuk Eğitiminde A'da Z'ye Pozitif Disiplin**. İstanbul: Hayat Yayınları.

Nolte, M.C. (1969) **Guide To School Law**. N.Y.: Parker Publishing Company, Inc.

O'Reilly, R.C. ve Green, E.T. (1983) **School Law For the Practitioner**. Connecticut: Greenwood Press.

O'Reilly, R.C. ve Green, E.T. (1992) **School Law For The 1990s**. Connecticut: Greenwood Press.

O'Toole, R., Webster, S. W., O'Toole, A. W ve Lucal, B. (1999) Teachers' Recognition And Reporting of Child Abuse: A Factorial Survey, **Child Abuse and Neglect**, 23(11), 1083-1101

Odyakmaz, Z., Kaymak, Ü. (2018). **İdare Hukuku**. Kocaeli: Themis Yayınları.
Okçabol R. (2005) **Türkiye Eğitim Sistemi**. Ankara: Ütopya Yayınevi.
Okçu D. (2007) Eğitim Hakkı ve Tarihsel Gelişimi. **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 4(1), 45-59.
Olweus, D. (1993) **Bullying at school: What we know and what we can do?** Oxford and Cambridge, MA: Blackwll Publishers.
Ortaş, İ. (2004) Üniversite Özerkliği Nedir?, **Üniversite ve Toplum**, 4(1), 1-4.
Ozankaya, Ö. (2001) **Mustafa Kemal Atatürk–Yurttaş İçin Medeni Bilgiler**. İstanbul: Cem Yayınevi.
Öncü, A. (2002). Akademisyenler: Üniversite Reformu Söyleminde Batı. **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**. (Ed. U. Kocabaşoğlu), İstanbul: İletişim Yayınları.
Özbek N. (2000) **Türkiye'deki Yabancıların Öğrenim ve Öğretim Özgürlüğü**, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.
Özbudun E. (2004) **Türk Anayasa Hukuku**. Ankara: Yetkin Yayınevi.
Özdemir, M. (2009) **Okul Yöneticiliğinin Hukuksal Temelleri** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 42(2), 279-300.
Özerbaş M. A. (1996) Açıköğretim Lisesi Televizyon Ders Programlarının Ekililiğine İlişkin Öğrenci Görüşleri: Erzurum İli Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Özoğlu S. Ç. (2007). **Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
Özsoy, S. (2004) Eğitim Hakkı: Kendi Dilini Bulamamış Bir Söylem, **Eğitim Bilim Toplum**, 2(6), 58-83.
Öztan, B. (2002) **Medeni Hukukun Temel Kavramları**. Ankara: Turhan Kitabevi.
Pehlivan-Aydın, İ. (2002) Amerika Birleşik Devletlerinde Eğitim Yöneticilerinin Yetiştirilmesi ve Yönetici Geliştirme Akademisi Örneği. **21. Yüzyıl Eğitim Yöneticilerinin Yetiştirilmesi Sempozyumu**, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 275–292.
Pelcovitz, D. A. (1980) **Child Abuse As Viewed by Subarbon Elementary School Teachers, California Century.** London: Twenty One Publishing.
Pimentel C. (2006) The Human Right in Education: Freedom and Empowerment, **Multicultural Education**, 13(4), 2-10.
Pişkin, M. (2002) Okul Zorbalığı: Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler Ve Alınabilecek Önlemler, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi**, 2(2), 531-562.
Praneviciene B., Puraite A. (2010). Right to Education in International Legal Documents, **Jurisprudence**, 3 (121), 133-156.
Reisoğlu, S. (2001) **Uluslararası Boyutlarıyla İnsan Hakları**. İstanbul: Beta Yayınları.
Reisoğlu, S. (2006) **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul: Beta Basım

Yayım Dağıtım.
Robin, Michael, (1991) **The Social Construction of Child Abuse and False Alegations.** USA: The Haworth Pres.
Rowe, D. (1992) Law-Related Education: An Overview. **Cultural Diversity and the Schools, Human Rights, Education and Global Responsibilities**. (Eds: J. Lynch, C. Modgil ve S. Modgil), London: Falmer Pres, 69–87.
Russo, C.J.; Osborne Jr, A.G.; Massucci J.D. ve Cattaro, G.M. (2009) **The Law of Special Education and Non-Public Schools**. NY: Rowman & Littlefield Education.
Sabancı, O. (2014). Üstkavramsal Öğretim Etkinliklerinin Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Hukuk Konularını Anlamaları Üzerine Etkisi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: G. Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
Sabuncu, Y. (2012) **Anayasaya Giriş**. Ankara: İmaj Yayınevi.
Saramet O., Manu R.E., Toma-Bianov A. ve Gabor D.O., (2010) Aspects Regarding the Right to Education, **Annals of DAAM for 2010 & Proceedings of the 21st International DAAAM Symposium**. (Ed: B. Katalinic), 21(1), Vienna: DAAM International, 697-698.
Sarıhan Ş. (2010) Mesleki Açık Öğretim Lisesindeki Öğrenci Hizmetlerinin Etkililiği Konusunda Öğrenci Görüşleri (Ankara İli Örneği), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
Sencer, M. (1992) **Hak ve Özgürlük Kavramı**. Ankara: TODAİE İnsan Hakları Yıllığı.
Serozan, R. (2005) **Çocuk Hukuku**, İstanbul: Vedat Yayıncılık.
Sever, S. (1999) Eğitim Bilimlerinin Kurumsal Geleceği, **Öğretim Birliğinin 75. Yılı, Eğitim Bilimlerinin Dünü, Bugünü ve Yarını Sempozyumu**, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
Sherrod, M.D.; Getch, Y.Q. ve Ziomek-Daigle, J. (2009) The Impact of Positive Behaviour Support to Decrease, **Professional School Counseling**, 12(6), 421-427.
Shoop, R.J. ve D.R. Dunklee. (1992). **School Law for the Principal, A Handbook For Practitioners**. Massachusetts: Allyn and Bacon.
Stevenson, P. ve Smith, D. (1989). Bullying in the Junior School, **Bullying in Schools**. (Eds: D.P Tattum ve D.A. Lane) England: Stoke-in-Trend: Trendham Books.
Strahan D.B.; Hamilton-Cope, M.; Hundley, S. ve Faircloth, C.V. (2005) Positive Discipline with Students Who Need It Most: Lessons Learned in an Alternative Approach, **The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas**, 79(1), 25-30.
Şahin C.(2014) Eğitim Sürecinde Öğrenci Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik Hizmetleri, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik.** (Ed: M. Güven), Ankara: Anı Yayıncılık.
Şahin, F. ve Beyazova, U. (2001) Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı. **Milli**

Eğitim Dergisi. 151, 90-94.
Şimşek Ö. F. (2004) Bir Grup Rehberliği Programının Öğretmenlerin Disiplin Anlayışına Etkisi, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 37(2), 41-59.
Şirin H. (2008) Eğitimin Siyasal İşlevleri ve Türkiye'deki Sivil Toplum Örgütlerinin Bu İşlevlere İlişkin Görüşlerinin Analizi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstititüsü.
Şişman, M. (2013) **Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi**. Ankara: Pegem Akademi.
Şişman, M. ve Turan, S. (2002) Dünyada Eğitim Yöneticilerinin Yetiştirilmesine İlişkin Başlıca Yönelimler ve Türkiye için Çıkarılabilecek Bazı Sonuçlar. **21. Yüzyıl Eğitim Yöneticilerinin Yetiştirilmesi Sempozyumu**, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 239–55.
Tan M. (1994) Çocukluk: Dün ve Bugün Toplumsal Tarihte Çocuk, **Bildiri Kitabı**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 11-30.
Tan T. (2015) **İdare Hukuku**. Ankara: Turhan Kitabevi.
Tanilli, S. (1991) **Uygarlık Tarihi**, İstanbul: Say Yayınları.
Taşkın, P. ve Karaman-Kepenekci, Y. (2009) Demokratik Katılıma Bir Örnek: Çocukların Dernek Kurma Özgürlüğü, **1st International European Union, Democracy, Citizenship and Citizenship Education Symposium**, Uşak: Uşak Üniversitesi.
Taşkın, P. (2010) 5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve Getirdiği Yenilikler, **Ankara Barosu Dergisi**, 68(4), 159-178.
Taşkın, P. (2014) Ortaöğretim Okulları Öğrencilerine Yönelik Disiplin Düzenleme ve Uygulamalarının Çocukların Temel Hak ve Özgürlükleri Bağlamında Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: A. Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
Taşkın P. (2015) Türk Eğitim Sisteminde Öğrencinin Yönetime Katılımı, **İbrahim Ethem Başaran'a Armağan**. (Ed: İ. Aydın ve Ş. Çınkır), Ankara: Anı Yayıncılık, 409-419.
Taymaz, H. (1982) **Teftiş (Kavramlar, İlkeler, Yöntemler)**. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
Taymaz, H. (2010) **Eğitim Sisteminde Teftiş Kavramlar İlkeler Yöntemler**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
Taymaz, H. (2011) **Okul Yönetimi**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
Tezcan M. (2011) Eğitimin Toplumsal Temelleri, **Eğitim Bilimine Giriş**. (Ed: V. Sönmez), Ankara: Anı Yayıncılık, 95-123.
Theoklitou, D., Kabitsis, N. ve Kabitsi, A. (2012) Physical and Emotional Abuse of Primary School Children by Teachers. **Child Abuse And Neglect**. 36 (1), 64-70.
Tiryakioğlu, B. (1991a) **Milletlerarası Özel Hukukta Çocuklara İlişkin Kurallar**. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.

Tiryakioğlu, B. (1991b) **Çocuklann Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku**. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.

Tolstoy L. (2008) Eğitim Üzerine**. Alternatif Eğitim**. (Ed: M. Hern; Çev. Ed. Ç. Babaoğlu), İstanbul: Kalkedon Yayınevi, 27-33.

Topçuoğlu, H. (1968) Ankara Üniversitesi'nin Bir Eğitim Fakültesi Vardır!, **A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1, VII-L.

Tulasiewicz, W. ve Strowbridge, G. (2004) **Education and the Law, International Perspectives**. NY: Taylor and Francis.

Uras, M. (2002) Eğitimin Toplumsal Temelleri, **Eğitim Üzerine**. (Ed: E. Toprakçı), Ankara: Ütopya Yayınevi, 190-241.

Usal, Z. O. (2009) İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde Düzenlenen Eğitim Hakkı ve Zorunlu Din Dersleri, **Ali Naim İnan'a Armağan**, (Ed: M. Ünal vd.), Ankara: Seçkin Yayınevi, 1305-1323.

Üçok, C. (1975) **Siyasal Tarih (1789-1960)**. Ankara: A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları.

Ünal, L. I. (1996) **Eğitim ve Yetiştirme Ekonomisi**. Ankara: Epar Yayınları.

Vahapoğlu H.M. (1990) **Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları (Yönetimleri Açısından)**, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Varış, F. (1994) **Eğitim Bilimine Giriş**. (Ed: F. Varış), Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Walsh, K., Farrell, A. Schweitzer, R. ve Bridgstock, R. (2005) **Critical Factors in Teacher Detecting and Reporting Child Abuse and Neglect: Implications for Practice**. Avustralya: A project funded by the Abused Child Trust Final Report.

Yaşar N. (2000) **İnsan Hakları Avrupa Sisteminde ve Türk Hukukunda Eğitim Hakkı ve Özgürlüğü**, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Yavuzer, H. (1982). **Çocuk ve Suç**. İstanbul: Altın Kitaplar.

Yayla A. (2005) Kant's View on Moral Education. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,** 38(1), 73-86.

Yeşilyaprak, B. (2007) Türkiye'de Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanının Gelişiminde Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneğinin Yeri ve Önemi, **Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik**. (Ed: R. Özyürek, F. Korkut Owen, D.W. Owen), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Yolcu, H. (2009) İstismara Uğramış Çocuğa Eğitim Ortamında Yaklaşım: Rehber Öğretmenin Rolü. **Eğitim Bilim Toplum**. 7 (25), 62-92.

Zevkliler, A. (1992) **Medeni Hukuk**. Ankara: Savaş Yayınları.

Zevkliler, A.; Acabey, M.B. ve Gökyayla, K.E. (1995) **Medeni Hukuk**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YARARLANILAN İNTERNET SİTELERİ

Anayasa Mahkemesi (2016) http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/2043363-son-iptal-kararina-gore-cocugun-cinsel-istismari, (Erişim tarihi 12.12.2016).

BBC Türkçe (2016) Anayasa Mahkemesi, KHK'ları İnceleme Yetkisine Sahip mi?, http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-37442144, (Erişim tarihi 12.12.2016).

Bianet (2015) http://bianet.org/biamag/cocuk/49972-adalet-sistemine-cocukca-elestiriler (Erişim tarihi 12.12.2016).

Danıştay (2016) http://www.danistay.gov.tr/upload/yayinlar/11_01_2016_035856.pdf, (Erişim tarihi 12.12.2016).

Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü (2016) http://eskisehir.meb.gov.tr/www/yobis-tum-okul-mudurlukleri-dikkatine/icerik/1868, (Erişim tarihi 12.12.2016).

ILO (1996 ve 1997) https://issuu.com/epirojenez/docs/ogretmenlerin statasü-tavsiyesi, (Erişim tarihi 12.12.2016).

Kızılot Ş. (2012) http://www.hurriyet.com.tr/memurlar-ne-zaman-emekli-olabiliyor-22234441, (Erişim tarihi 06.12.2016).

Memurlar Net (2016a) http://www.memurlar.net/haber/443002/, (Erişim tarihi 12.12.2016).

Memurlar Net (2016b) http://www.memurlar.net/haber/550032/, (Erişim tarihi 12.12.2016).

Milli Eğitim Bakanlığı (2011a) Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Projesi, http://projeler.meb.gov.tr/, (Erişim tarihi 12.12.2016).

Milli Eğitim Bakanlığı (2011b) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi, http://ttkb.meb.gov.tr/vatandaslik ve http://ttkb.meb.gov.tr/program, (Erişim tarihi 12.12.2016).

Milli Eğitim Bakanlığı (2011c) Genel Kültür, Alan ve Seçmeli Dersler ile Öğretim Programlarının Talim ve Terbiye Kurul Kararları, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, http://ogm.meb.gov.tr/programlar.asp, (Erişim tarihi 12.12.2016).

Milli Eğitim Bakanlığı (2016a) http://ankara.meb.gov.tr/detay.asp?detay=818&blm=B23, (Erişim tarihi 12.12.2016).

Milli Eğitim Bakanlığı (2016b) http://mevzuat.meb.gov.tr/html /ilkveokul oncyon_0/ilkveokuloncyon_0.html, (Erişim tarihi 12.12.2016).
Milli Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü (2016c) http://www.memurlar.net/haber/557851/, (Erişim tarihi 12.12.2016).
SGK (2016) http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli/emeklilik_ kavrami/emeklilik (Erişim tarihi 12.12.2016).
Sosyal Güvenlik Kurumu (2016) http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect /ab2b00e7-3eb1-413f-a3dc-8ecb840751a6/4-%C3%96l%C3%BCm+ayl% C4%B1%C4%9F%C4%B1-portal.pdf?MOD=AJPERES, (Erişim tarihi 12.12.2016).